

CEDEM

ISSN 1800-5659

Centar za demokratiju
i ljudska prava

Center for Democracy
and Human Rights

Bulevar Džordža Vašingtona 51, 346

81000 Podgorica, Crna Gora

tel. ++382 81 234 114, fax. ++382 81 234 368

e-mail: cedem.web@cg.yu, www.cedem.cg.yu

NEWSLETTER

broj 22 • novembar 2007. - februar 2008. godine

Indeks demokratije¹

1. VLADAVINA PRAVA I ZAKONA

Demokratske reforme širom istočne i jugoistočne Evrope posljednjih godina podrazumijevale su ustavno proklamovanje načela vladavine prava. Iskustvo ipak pokazuje da to nije dovoljno i da je moguće da se iza korektnih ustavnih tekstova kriju nedemokratski režimi. U svjetlu ovih činjenica, razlozi zbog kojih smo vladavinu prava i zakona uključili u naše istraživanje su sasvim jasni i očigledni. Nema modernog društva i slobodnog pojedinca bez pozitivnog prava i na njemu baziranih zakona. Razaranje legaliteta je najtraumatičnije iskustvo kroz koje jedna politička zajednica može da prođe. Kada je legalitet političkog tijela razoren, članovi jedne političke zajednice nalaze se u stanju koje karakteriše ne samo opšta nesigurnost već i odsustvo jasnih orijentira koji nam omogućavaju da prema njima rutiniziramo svoja individualna i kolektivna iskustva (Veber). Ova sentenca najbolje odslikava značaj koji vladavina prava i zakona ima za jedno društvo, pa prema tome ni crnogorsko društvo ne predstavlja izuzetak u tom pogledu. Crna Gora je na utemeljenju ovog bazičnog demokratskog principa učinila puno ukoliko uporedimo sadašnji period sa real – socijalističkim, gdje je princip jednakosti pred zakonom i vladavine prava često bio nipodaštavan. Međutim, ovo je jedno od

polja na kojima Crna Gora mora uložiti još mnogo napora kako bi dostigla određene standarde i svoje zakonodavstvo uskladila sa evropskim, što je i jedan od glavnih uslova za priključenje EU.

Praksa u Crnoj Gori je pokazala da je donošenje zakona možda i lakši dio posla, a da je neprimjenjivanje istih mnogo veći problem, što predstavlja veliku prepreku u razvoju društva i njegovoj sveukupnoj demokratizaciji.

Takođe, ne manji problem u današnjoj Crnoj Gori predstavlja (ne)poštovanje autonomije sudstva, budući da je naslijeđenu sponu iz realsocijalizma, između struktura na vlasti i sudija teško raskinuti. Takođe, jedan od bitnih problema predstavlja limitiranost u pogledu profesionalnosti službenika svih nivoa koji rade u pravosuđu.

Kao i u prethodnom slučaju i ovo područje smo podijelili na nekoliko dimenzija i u okviru svake od njih definisali niz indikatora koji su predstavljali finalne čestice mjerenja. Dimenzije u ovom području su:

- Jednakost pred zakonom
- Dostupnost pravne zaštite
- Autonomija sudstva
- Efikasnost i profesionalnost sudstva
- Kontrola i transparentnost rada pravosuđa

2.1 Jednakost pred zakonom

Možemo reći da je, u neku ruku, jednakost ljudi pred zakonom sinonim za vladavinu prava, dakle jednaka obavezanost svih za-

¹ INDEX DEMOKRATIJE predstavlja način mjerenja stepena razvoja demokratskog procesa u jednom društvu. Njime se, jezikom brojki, kroz analizu specifičnih indikatora, ukazuje u kojoj mjeri građani doživljavaju prisustvo demokratije u njihovom društvu. Vladavina prava jeste jedno od ukupno pet područja koja predstavljaju predmet mjerenja. Kompletan izvještaj je dostupan na veb sajtu (www.cedem.cg.yu). Projekat je podržan od strane NED-a.

konom i apsolutno isključenje mogućnosti da neko može odnosno treba da bude iznad zakona. To znači da samo pravo zaista vlada i da se njegovo dosljedno poštovanje od svakog očekuje. Jedino situacija u kojoj su ispunjeni uslovi za jednakost svih pred zakonom može obezbijediti red i stabilnost u društvu. Implementacija ovog bazičnog demokratskog principa naročito je značajna za društva poput crnogorskog koja prelaze iz stanja pretpolitičkog i tradicionalno-patrijarhanog u stanje političkog i građanskog u čijem je temelju civilno društvo.

Znatan broj građana smatra da se princip jednakosti pred zakonom u Crnoj Gori ne poštuje. Argumenti, bez sumnje, postoje.

Takođe, obzirom na višenacionalnu prirodu crnogorskog društva, postavili smo i pitanje jednakosti građana pred zakonom, bez obzira na njihovu nacionalnu, odnosno etničku pripadnost. U ovom segmentu Index-a, u metodološkom smislu ovaj indikator predstavlja, zapravo, jednu od kontrolnih varijabli obzirom da je status nacionalnih manjina bio

poseban predmet našeg mjerenja.

Rezultati koje smo dobili pokazuju da je zakonitost procesa donošenja zakona u interesu svih građana, bez obzira na razlike u pogledu njihovog materijalnog i socijalnog statusa te bez obzira na njihovo nacionalno, etničko, vjersko i političko opredjeljenje, najbolje rangirana (2,85). Nakon ovog indikatora slijedi onaj koji ukazuje na jednakost u procesu sprovođenja zakona za sve građane bez obzira na njihovo etničko, nacionalno ili vjersko porijeklo (2,74). Možemo primijetiti da su prva dva indikatora znatno bolje ocijenjena u odnosu na ostala tri što sve govori da je u ovom pogledu u procesu demokratizacije crnogorskog društva građani registruju najveći pomak. U sredini tabele nalazi se indikator koji govori o jednakosti u procesu sprovođenja zakona bez obzira na materijalni status pojedinca (2,43). I na samom kraju, građani su najlošije ocijenili jednakost sprovođenja zakona bez obzira na političku, ideološku ili partijsku pripadnost građana (2,42) i jednakost pred zakonom pojedinaca u vlasti (2,23). Niske vrijednosti koje bilježimo kod ova dva indikatora govore u prilog prethodno izrečenoj tvrdnji o

Tabela 6 - Jednakost pred zakonom – prikaz svih indikatora

Indikatori	N	A.S.
Zakonitost procesa donošenja zakona u interesu svih građana, bez obzira na razlike u pogledu njihovog materijalnog i socijalnog statusa te bez obzira na njihovo nacionalno, etničko, vjersko i političko opredjeljenje	889	2.85
Jednakost u procesu sprovođenja zakona za sve građane bez obzira na njihovo etničko, nacionalno ili vjersko porijeklo	892	2.74
Jednakost u procesu sprovođenja zakona bez obzira na materijalni status pojedinaca	903	2.43
Jednakost sprovođenja zakona bez obzira na političku, ideološku ili partijsku pripadnost građana	899	2.42
Jednakost pred zakonom pojedinaca u vlasti	889	1.23

postojanju moćnih pojedinaca koji ostvaruju uticaj na strukture u vlasti, a preko njih i na samo sudstvo, što sve dovodi pod sumnju postojanje samog principa jednakosti pred zakonom.

2.2 Dostupnost pravne zaštite

Vladavina zakona i mogućnost pravne zaštite za svakoga i pod jednakim uslovima pruža građanima neophodan osjećaj predvidivosti i izvjesnosti. Ovo je, dakle, jedno od izuzetno važnih pitanja sa stanovišta mjerenja područja o kojem je riječ. U vezi sa tim, ovom prilikom mjerili smo percepciju dostupnosti pravne zaštite s obzirom na razlike u pogledu materijalnog statusa, nacionalne i vjerske pripadnosti te razlika sa stanovišta političke i partijske pripadnosti, što su sve nužni kriterijumi s obzirom na specifičnost procesa tranzicije u Crnoj Gori. Rezultati pokazuju da je opseg (range) indikatora u rasponu od 2,45 do 2,77. Najveći stepen zaštite prema dobijenim rezultatima postignut je na polju zaštite prava nacionalnih i vjerskih manjina (2,77). Drugu najveću vrijednost smo zabilježili kod indikatora koji govori o dostupnosti pravne zaštite građanima bez obzira na njihovu političku ili partijsku pripadnost (2,65). I na kraju vidimo da je dostupnost pravne zaštite obzirom na materijalni status građana, najproblematičnija

dimenzija (2,45).

Ovaj nalaz je indikativan i još jednom govori o polarizaciji crnogorskog društva po osnovu materijalnog statusa i partijske pripadnosti. Naime, u njihovoj percepciji pojedine kategorije građana imaju lakši pristup te znatno brže i efikasnije ostvaruju svoja prava pred crnogorskim sudovima u odnosu na ostale.

2.3 Autonomija sudstva

Ovo je jedna od tema koje su u Crnoj Gori konstantno aktuelne. Činjenica je da je autonomija sudstva u značajnoj mjeri ugrožena, kako od struktura na vlasti tako i od pojedinaca koji raspolazu značajnim kapitalom. Treba reći da su principi za obezbjeđenje autonomije sudstva formalo postavljeni, međutim, ono što se u Crnoj Gori po mnogim osnovama javlja kao problem je dosljedna implementacija određenih pravila u praksi. Takođe, kao uzroke za takvo stanje možemo identifikovati i inerciju i nedostatak kapaciteta kako bi puna implementacija principa autonomije sudstva u Crnoj Gori bila i ostvarena.

Opseg (range) kod ovog indikatora se kreće od 2,21 do 3,34. Ovako veliki opseg ukazuje da razlike između samih indikatora koje se tiču sudstva postoje i da su značajne. Najveću autonomiju sudstvo ima u odnosu na uticaj religijskih organizacija i crkvi (3,34). Na

Tabela 7 - Dostupnost pravne zaštite – prikaz svih indikatora

Indikator	N	A.S.
Pravna zaštita je obezbijedena jednako svim građanima bez obzira na njihov materijalni status	897	2.45
Pravna zaštita je obezbijedena jednako svim građanima bez obzira na njihovu nacionalnu ili vjersku pripadnost	873	2.77
Pravna zaštita je obezbijedena jednako svim građanima bez obzira na njihovu političku ili partijsku pripadnost	917	2.65

Tabela 8 Autonomija sudstva – prikaz svih indikatora

Indikatori	N	A.S.
Nezavisnost sudstva od uticaja političkih partija	878	2.33
Nezavisnost sudstva od uticaja Vlade i državnih službi	858	2.29
Nezavisnost sudstva od uticaja Parlamenta	821	2.54
Nezavisnost sudstva od uticaja moćnih i bogatih pojedinaca i grupacija	869	2.21
Nezavisnost sudstva od uticaja nevladinih organizacija	773	3.11
Nezavisnost sudstva od uticaja religijskih organizacija i crkvi	801	3.34
Nezavisnost sudstva od uticaja organizacija EU	777	2.90

drugom mjestu je nezavisnost od uticaja nevladinog sektora (3,11), koji je u Crnoj Gori snažan i prisutan u svim sferama društva. Dalje, obzirom na vrijednost koju bilježimo ne možemo reći da je sudstvo u potpunosti nezavisno u odnosu na uticaj organizacija EU (2,90). U sredini tabele je vrijednost koja mjeri stepen autonomije sudstva u odnosu na Parlament (2,54); ovaj rezultat je svakako očekivan obzirom na činjenicu da izbor sudija svoj konačan epilog dobija glasanjem u parlamentu. U svjetlu ove činjenice biće veoma interesantno vidjeti kakvo će rješenje po pitanju izbora sudija predvidjeti novi Ustav Crne Gore. I na kraju mjerenja po ovoj dimenziji dobijamo potvrdu prethodno izrečenih tvrdnji da je uticaj koji političke partije ostvaruju na sudstvo značajan (2,33), kao i uticaj koji sudstvo trpi od strane Vlade i državnih službi (2,29). Dok na samom kraju najmanju vrijednost notiramo kod indikatora koji mjeri uticaj na sudstvo moćnih i bogatih pojedinaca i grupacija (2,21), možemo zaključiti da je autonomija sudstva u najvećoj mjeri degradirana i ugrožena od navedenih kategorija.

2.4 Efikasnost i profesionalnost sudstva

Na osnovu dobijenih rezultata mjerenja građani, s pravom, sudstvo u Crnoj Gori

doživljavaju kao izuzetno neefikasno i sporo u svom radu. Ovo je činjenica koja se veoma često potencira, a u čiju vjerodostojnost se nije teško uvjeriti. Dovoljno je izvršiti uvid u to koliko je vremena u prosjeku neophodno za rješavanje najjednostavnijeg spora. Konačno, sa tim u vezi je i nedostatak profesionalizma sudskog kadra koji samo dijelom proističe iz objektivnih limita i stručnih kapaciteta službenika u pravosuđu.

Vrijednosti koje smo dobili vrlo su interesantne i kreću se u opsegu (range) od 2,18 do 2,83. Kao najmanji problem po ovom pitanju građani ističu profesionalnost i stručnu osposobljenost sudija za efikasniju primjenu zakona (2,83), dok se kao veći problem vidi efikasnost i profesionalnost sudstva za uspješnu zaštitu prava građana (2,51). Pri samom dnu tabele i najlošije ocijene bilježimo kod efikasnosti sudstva u procesu rješavanja sporova (2,28); i na samom kraju, najlošiju ocjenu ukupno notiramo kod indikatora koji govori o odsustvu korupcije i djelovanja u interesu uticajnih pojedinaca i grupa (2,18), što se u potpunosti poklapa sa mjerenjem po prethodnim dimenzijama. Drugim riječima korupcija i pojedine uticajne grupe i pojedinci predstavljaju najveću prepreku na putu brzine rješavanja sporova i mogućnosti da sudije obavljaju profesionalno svoj posao. Dakle ovo je oblast koja najviše ograničava efi-

Tabela 9 - Efikasnost i profesionalnost sudstva – prikaz svih indikatora

Indikatori	N	A.S.	SD	Skewness
Efikasnost sudstva u procesu rješavanja sporova	898	2.28	1.086	0.540
Profesionalnost i stručna osposobljenost sudija za efikasnu primjenu zakona	844	2.83	1.170	-0.075
Efikasnost i profesionalnost sudstva za uspješnu zaštitu prava građana	873	2.51	1.079	0.293
Odsustvo korupcije i djelovanja u interesu uticajnih pojedinaca i grupa	878	2.18	1.076	0.708

kasnost sudstva te joj treba posvetiti najveću pažnju.

2.5 Kontrola i transparentnost rada pravosuđa

Građani žele sudove koji su pravedni i poštenu, dovoljno jaki da sprovedu svoje odluke, brzi i finansijski prihvatljivi. Kako bi se to postiglo neophodno je da u svakom demokratskom društvu postoji određena kontrola nad radom sudskih organa. Dakle, autonomija sudstva ni u kom slučaju ne znači odsustvo svake kontrole i transparentnosti

rada pravosuđa. Naprotiv, namjera nam je bila da ovom prilikom posredstvom većeg broja indikatora izmjerimo stepen i prisustvo mehanizama kontrole rada sudova, odnosno utvrdimo stepen u kome je rad sudskih organa transparentan.

Mjerenje daje potvrdu tvrdnji da je NVO sektor izuzetno važan za proces sveukupne demokratizacije crnogorskog društva, a to potkrepljujemo činjenicom da najveću vrijednost zapažamo kod indikatora koj govori o monitoringu rada sudova od strane nevladinih organizacija (2,91). Parlament, takođe na osnovu dobijenih podataka, raspolaže efikas-

Tabela 10 - Kontrola i transparentnost rada pravosuđa – prikaz svih indikatora

Indikatori	N	A.S.
Efikasnost državne kontrole rada pravosuđa u službi zaštite zakona i zakonitosti	832	2.67
Transparentnost rada sudova i mogućnost monitoringa od strane medija	830	2.66
Dostupnost informacija koje su relevantne za zaštitu prava građana od strane javnosti	819	2.53
Dostupnost kontrole i uticaja građana na sudstvo posredstvom organizacija i institucija u skladu sa zakonom	833	2.35
Postojanje mehanizama parlamentarne kontrole rada sudskih organa	784	2.75
Monitoring sudskih organa od strane NVO sektora	782	2.91

Tabela 11 - Vladavina prava i zakona sumarno po dimenzijama

Indikatori	N	K
Jednakost pred zakonom	960	50.8
Dostupnost pravnoj zaštiti	966	52.7
Autonomija sudstva	949	53.0
Efikasnost i profesionalnost sudstva	963	49.3
Kontrola i transparentnost rada pravosuđa	941	53.2

nim mehanizmima kontrole rada pravosuđa (2,75); ovaj podatak svakako ne predstavlja iznenađenje obzirom da se sudije biraju u Parlamentu. Dalje, država prilično efikasno kontroliše rad pravosuđa kako bi obezbijedila zaštitu zakonitosti (2,67). Polovičan uspjeh primjećujemo kada je u pitanju mogućnost kontrole sudstva od strane medija (2,66), ali je ovo u svakom slučaju pozitivan rezultat. Na samom kraju se nalazi dostupnost informacija koje su relevantne za zaštitu prava građana od strane javnosti (2,53) i na samom kraju se nalazi indikator dostupnosti kontrole i uticaja samih građana na sudstvo (2,32). U svijetlu ove činjenice naznačeni indikator možemo identifikovati kao prioritet u smislu budućih aktivnosti koje se odnose na povećanje mogućnosti kontrole i transparentnosti rada pravosuđa. Još treba reći i to da je opseg (range) po ovoj dimenziji od 2,35 do 2,91.

2.6 Sumarni pokazatelji područja vladavine prava i zakona (trend)

U tabeli 11 i grafikonu koji slijedi dajemo sumarni pokazatelj za područje vladavine prava i zakona, nakon čega ćemo se osvrnuti i na rezultate prethodnog mjerenja kako bi ispratili trend po dimenzijama u odnosu na mjerenje iz 2005 – 2006.

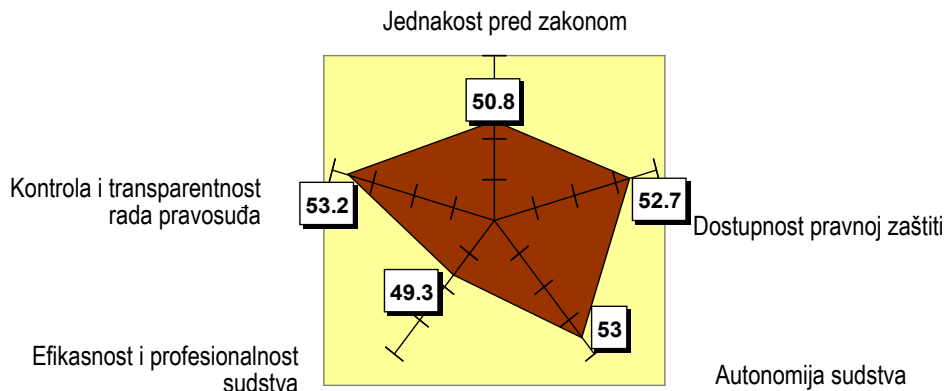
Ako sumiramo dobijene rezultate vidimo da je opseg između dimenzija koje su bile predmet našeg mjerenja od 49.3 do 53.2, što

je veoma nisko s obzirom da je maksimalna vrijednost koju možemo dobiti 100. Prema mišljenju građana, najbolji rezultat na polju demokratizacije, vladavine prava i zakona postignut je kod mogućnosti kontrole i transparentnosti rada pravosuđa (53,2), ali svakako treba pomenuti negativnu činjenicu da je dostupnost kontrole i uvid u rad pravosuđa najteže dostupna za samog građanina. Sljedeću ocjenu po vrijednosti, a ujedno i zadovoljavajuću prema kriterijuma mjerenja, bilježimo kod autonomije sudstva (53,0) pri čemu je između ove dvije dimenzije razlika neznatna. Dakle, možemo reći da su to dva polja na kojima je postignuto najviše. Nešto slabije je ocijenjena dostupnost pravne zaštite (52,7) kao i jednakost pred zakonom (50,8). Međutim, demokratičnost na ovom polju je najviše ugrožena iz razloga neefikasnosti i neprofesionalnosti sudstva (49,3).

Kada pogledamo trend kretanja vrijednosti po ovoj dimenziji u odnosu na prethodno

Indikatori	2005-2006	2006-2007
Jednakost pred zakonom	49.4	50.8
Dostupnost pravnoj zaštiti	49.3	52.7
Autonomija sudstva	52.7	53.0
Efikasnost i profesionalnost sudstva	48.0	49.3
Kontrola i transparentnost rada pravosuđa	51.9	53.2

Vladavina prava i zakona

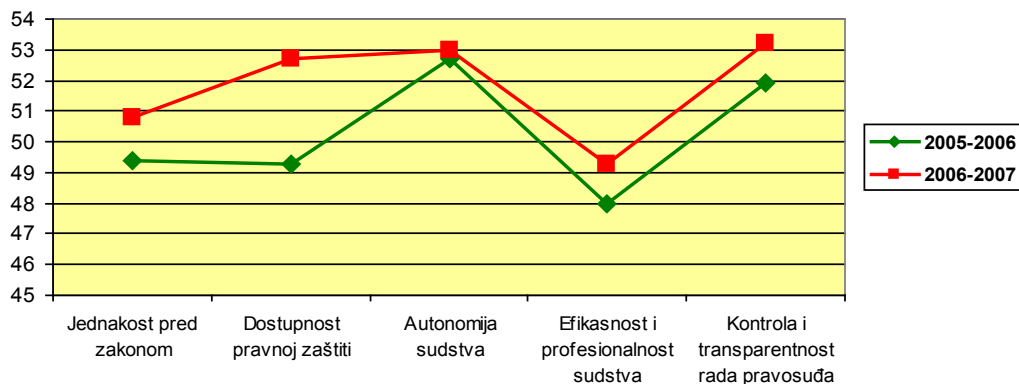

istraživanje, primjećujemo određene promjene. Dakle ovog puta umjesto autonomije sudstva najbolje ocijenjena dimenzija je ona koja govori o mogućnosti kontrole i transparentnosti rada pravosuđa. Zatim nešto bolje ocijenjena, u odnosu na prethodno istraživanje, je i dostupnost pravne zaštite u odnosu na jednakost pred zakonom. I na kraju, čvrsto prikovana za dno kao i u prethodnom istraživanju, je dimenzija koja se odnosi na efikasnost i profesionalnost sudstva; doduše moramo notirati da postoji blagi porast vrijednosti, što je svakako pozitivan trend.

Konačno možemo zaključiti da ukoliko se želi povećati demokratičnost u ovom prostoru moraju

se preduzeti neophodni koraci kako bi se povećala efikasnost i profesionalnost sudskog kadra i kroz to naravno uticati da autonomija sudske grane vlasti bude u potpunosti zaštićena od struktura koje ostvaruju uticaj na sudove i sudije putem veza u vlasti i kapitala kojim raspolažu, što bi sve ukupno predstavljalo prepreku korupciji i postojanju nedodirljivih. Ovaj zadatak nije ni malo lak i jednostavan, ali se svakako mora realizovati ukoliko postoji želja za cjelokupnom demokratizacijom crnogorskog društva.

Vladavina prava i zakona - TREND

Ispitivanje političkog javnog mnjenja Crne Gore Februar 2008

Istraživanje je obavljeno u periodu od 15. do 20.02.2008. Primijenjen je CEDEM-ov standardni dvostruko stratifikovani uzorak sa slučajnim izborom ispitanika u finalnim jedinicama. Realizovani uzorak je bio 981 ispitanika iz devet crnogorskih opština (Pljevlja, Berane, Bijelo Polje, Podgorica, Nikšić, Cetinje, Herceg-Novi, Bar i Ulcinj). Projekat Javno mnjenje Crne Gore podržan je od strane Instituta za otvoreno društvo, predstavništvo Crna Gora (OSIM).

Osnovne karakteristike uzorka		Povjerenje u institucije (trend)			
Starosna struktura ispitanika	%	Koef. povjerenja			
Od 18 do 34 godine	34.6	Institucija	jun '07.	sep '07.	feb '08.
Od 35 do 54 godine	37.1	Srpska pravoslavna crkva	3.40	3.42	3.38
Preko 55 godina	28.6	Predsjednik Crne Gore	2.86	2.84	2.90
Nacionalnost ispitanika	%	Vlada Crne Gore	2.80	2.72	2.72
Crnogorci	44.8	Policija Crne Gore	2.68	2.60	2.60
Srbi	33.6	Skupština Crne Gore	2.68	2.66	2.59
Bošnjaci	4.2	Sudstvo Crne Gore	2.57	2.50	2.31
Albanci	5.0	Crnogorska pravoslavna crkva	2.55	2.56	2.41
Muslimani	8.5	Političke partije u Crnoj Gori	2.54	2.36	2.28
Hrvati	1.4	Zadovoljstvo radom Vlade Republike Crne Gore			
Ostali	2.5	Modaliteti odgovora	Sep '07.	Feb '08.	
Promjena premijera i rekonstrukcija Vlade Crne Gore		Veoma nezadovoljan	16.7	16.0	
Modaliteti odgovora	Stav %	Uglavnom nezadovoljan	14.2	15.4	
Dobro za Crnu Goru	38.9	Ni zadovoljan ni nezadovoljan	38.7	40.6	
Loše za Crnu Goru	28.9	Uglavnom zadovoljan	22.8	21.3	
Neće ništa promijeniti	32.2	Veoma zadovoljan	7.6	6.7	

Povjerenje u političare

- trendovi na nivou ukupne skupine ispitanika -

Rang političara / javne ličnosti	Jun 2006.	Avgust 2006.	Februar 2007.	Jun 2007.	Sep/okt 2007.	Februar 2008.
Vanja ČALOVIĆ	-	-	-	3.18	3.19	3.16
Milo ĐUKANOVIĆ	3.18	2.98	2.86	3.09	3.01	2.96
Filip VUJANOVIĆ	2.96	2.87	2.82	2.99	3.02	3.06
Željko ŠTURANOVIĆ	-	-	2.99	3.14	3.07	3.36
Nebojša MEDOJEVIĆ	2.79	2.43	2.93	3.10	2.98	2.65

Povjerenje u političare i javne ličnosti

Političar / rang prema srednjoj ocjeni od 1 do 5	Srednja ocjena
1. Željko ŠTURANOVIĆ	3.36
2. Vanja ČALOVIĆ	3.16
3. Filip VUJANOVIĆ	3.06
4. Milo ĐUKANOVIĆ	2.96
5. Gordana ĐUROVIĆ	2.89
6. Nebojša MEDOJEVIĆ	2.65
7. Srđan MILIĆ	2.42
8. Vujica LAZOVIĆ	2.39
9. Ranko KRIVOKAPIĆ	2.36
10. Andrija MANDIĆ	2.30
11. Ranko KADIĆ	2.01
12. Miodrag ŽIVKOVIĆ	1.99
13. Predrag POPOVIĆ	1.94
14. Zoran ŽIŽIĆ	1.93
15. Emilo LABUDOVIĆ	1.88
16. Ferhat DINOŠA	1.85
17. Mehmet BARDHI	1.66
18. Rafet HUSOVIĆ	1.64
19. Vasilj SINIŠTAJ	1.58

Da li smatrate da je pitanje Kosova i Metohije značajno za Crnu Goru?

Stav	%
Da, to je jako značajno pitanje za Crnu Goru	39.3
Ne zna, ne može da procijeni	21.0
Ne, to nije značajno pitanje za Crnu Goru	11.3
To jeste donekle značajno pitanje za Crnu Goru	28.4

Izborna preferencija - opredijeljeni glasači

Partija/koalicija	%
DPS	44.5
SDP	3.0
SNP	9.7
SNS	11.2
PZP	18.1
Neka druga	13.5
Izlaznost	72.2

Percepcija procjene šansi predsjedničkih kandidata

Kandidat	Šanse kandidata%			
	Velike šanse	Dobre šanse	Male šanse	Nikakve šanse
Andrija MANDIĆ	7.8	15.8	32.6	43.8
Filip VUJANOVIĆ	57.1	29.5	7.4	6.0
Nebojša MEDOJEVIĆ	16.0	32.9	29.8	21.3
Srđan MILIĆ	5.3	17.6	35.7	41.4

Predsjednički izbori – prvi krug

Kandidat	%
Andrija MANDIĆ	14.8
Filip VUJANOVIĆ	49.5
Nebojša MEDOJEVIĆ	21.2
Srđan MILIĆ	9.9
Neko drugi	4.6
Izlaznost	71.1

Predsjednički izbori – drugi krug
Simulacija br. 1
Simulacija br. 2
Simulacija br. 3

Kandidat	%	Kandidat	%	Kandidat	%
Nebojša MEDOJEVIĆ	36.8	Andrija MANDIĆ	31.5	Andrija MANDIĆ	32.7
Filip VUJANOVIĆ	63.2	Filip VUJANOVIĆ	68.5	Nebojša MEDOJEVIĆ	67.3
IZLAZNOST	62.1	IZLAZNOST	62.1	IZLAZNOST	62.1

Članstvo u EU (trend)						Stepen korupcije			
	Avg 06	Feb 07	Jun 07	Sep 07	Feb 08	Institucija / oblast		Sep'07	Feb'08
Da	76.5	74.0	78.3	72.4	72.8	Carina		7.30	7.45
Ne	5.6	8.4	6.5	9.4	9.2	Sudstvo		7.13	7.31
Ne zna	17.9	17.6	15.2	18.2	18.0	Zdravstvo		7.37	7.28
						Tužilaštvo		7.00	7.24
						Policija		7.17	7.20
						Opštinske službe		7.00	7.08
						Državne službe		7.08	7.04
						Visoko školstvo (Univerzitet)		6.60	6.29
						Sport		5.44	6.04
						Mediji (TV, radio, novine)		6.01	5.99
						Srednje školstvo		5.36	5.38
						Osnovno školstvo		4.75	4.65

Članstvo u NATO (trend)					
	Avg 06	Feb 07	Jun07	Sep 07	Feb 08
Da	36.9	36.6	32.9	32.4	29.5
Ne	31.4	34.6	39.7	40.7	44.2
Ne zna	31.8	28.8	27.4	26.9	26.3

Saradnja sa Tribunalom u Hagu (trend)					
	Avg 06	Feb 07	Jun 07	Sep 07	Feb 08
Da	50.9	45.3	48.2	47.7	49.2
Ne	27.4	32.6	30.6	29.5	29.8
Ne zna	21.7	22.1	21.2	22.8	21.0

Kompletni rezultati istraživanja mogu se pogledati na CEDEM-ovom sajtu:
www.cedem.cg.yu

Osloinci Crne Gore u spoljnoj politici

	Stavovi				
	Nimalo	Malo	U velikoj mjeri	U potpunosti	Ne može da procijeni
EU	10.4	17.0	23.1	22.6	26.9
SAD	29.1	20.5	12.9	6.5	31.0
RUSIJA	16.5	20.2	17.0	16.2	30.1
SRBIJA	15.5	14.7	17.8	22.8	29.2

Napomena: 17.0% ispitanika smatra da Crna Gora u spoljnoj politici ne treba da se oslanja ni na koga posebno.

Posjetili su nas ...

- **Yves Berteau**, Ataše u Ambasadi Belgije u Beogradu
- **Alma Mašić**, Regionalni Kordinator, SEE Program, Ambasada Kraljevine Danske, Sarajevo
- **Patrick Hebert**, Savjetnik, Kanadska Ambasada u Beogradu
- **Kenneth Sooley**, Predstavnik za Bosnu i Hercegovinu, Srbiju, Crnu Goru, Istočnu Evropu i Balkan, Kanadska Ambasada u Beogradu

Aktivnosti CEDEM-a

Seminar:

”Pravo na poštovanje imovine i
Evropska konvencija o ljudskim pravima”

Bečići, 10 - 11. Novembar 2007.

Seminar namijenjen crnogorskim sudijama, advokatima i tužiocima na temu: “**Pravo na poštovanje imovine i Evropska konvencija o ljudskim pravima**” u organizaciji CEDEM-a, AIRE Centra iz Londona, OSCE-a, uz podršku Fondacije Institut za otvoreno društvo, Ministarstva inostranih poslova Velike Britanije i Vestminsterske fondacije za demokratiju.

Predavači na seminaru su bili: Zvonimir Mataga, advokat, Evropski sud za ljudska prava; Theodora Christou, advokat i istraživač u Britanskom institutu za međunarodno i uporedno pravo; Mr Draginja Vuksanović, saradnik Pravnog fakulteta u Podgorici; Siniša Bjeković, rukovodilac istraživanja u Centru za ljudska prava, Pravni fakultet, Podgorica; Dragana Đuranović, sudija Višeg suda u Podgorici; Zoran Škopelja, sudija Osnovnog suda u Baru.

Seminar:

”Konflikt interesa i faktori pritiska u crnogorskom sudstvu”

Miločer, 07 - 08. Decembar 2007.

Seminar namijenjen crnogorskim sudijama, advokatima, tužiocima, predstavnicima Ministarstva pravde, Ombudsmana i nevladinim organizacijama na temu: **Konflikt interesa i faktori pritiska u crnogorskom sudstvu**, u organizaciji CEDEM-a i Fondacije Konrad Adenauer (Program Vladavina prava za Jugoistocnu Evropu).

Predavači na seminaru su bili: Cristi Danilet, sudija, Cluj Tribunal, član Društva za pravdu, Rumunija, Petar Stojanovic, sudija, Vrhovni sud Crne Gore, Siniša Bjekovic, Centar za ljudska prava, Pravni fakultet Podgorica, Mr Vesna Ratkovic, direktorka Uprave za antikorupcijsku inicijativu, Christian Shmitz Justen, sudija, Apelacioni sud, Keln, Njemačka, Zoran Pažin, predsjednik Osnovnog suda u Podgorici, Prof. Dr Nebojša Vucinic, Pravni fakultet Podgorica i Vladan Đuranović, pravni expert.

Seminar:

”Zaštita od diskriminacije – uslov za pridruživanje Evropskoj uniji”

Miločer, 22. Decembar 2007.

U organizaciji CEDEM-a, uz podršku Švedskog Helsinškog Komiteta za ljudska prava održan okrugli sto na temu: **Zaštita od diskriminacije – uslov za pridruživanje Evropskoj uniji.**

Učesnici na okruglom stolu: predstavnici nevladinih organizacija, Ministarstva pravde, Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, advokati i sudije.

Međunarodne aktivnosti predstavnika CEDEM-a

Prof. Dr Srđan Darmanović

1. Novembar, 2007, Vašington

Konferencija pod nazivom: “*Crna Gora, Zapadni Balkan i Trans – Atlanska Integracija*“, organizovana od strane Centra za Strateške i Međunarodne Studije.

Vladan Simonović

30. oktobar - 02. novembar 2007, Beč

Seminar MMF-a namijenjen predstavnicima organizacija civilnog društva iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Crne Gore i Srbije.

Vladan Simonović

03.-05. decembar 2007, Prag

Konferencija pod nazivom “*Transformacija balkanskih zemalja u vezi sa češkim predsjedavanjem EU u 2009.godini*”, u organizaciji Češkog savjeta sa međunarodne odnose.

Mr Nenad Koprivica

29 Oktobar – 5 Novembar 2007, Berlin

Međunarodna konferencija pod nazivom: “*Zajednički spoljnopolitički prioriteti prema otvorenom društvu*”, u organizaciji: PASOS – a Policy Association for an Open Society.